

ה"ט 69322/10/21 - פלונית, אלמוני נגד פלוני

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ה"ט 69322-10-21 פלונית נ' פלוני

בפני: כב' השופט הבכיר, אסף זגורי

מבקשים 1. פלונית

2. אלמוני (קטין)

נגד

פלוני

משיב

החלטה

אימתי ראוי שבית המשפט לענייני משפחה ימנה מומחה שלא מרשימת המומחים של יחידות הסיוע?

רקע רלבנטי:

א. ביום 10/11/2021 ניתן פסק דיני בבקשת צו הגנה שהוגשה על ידי המבקשת 1 כנגד המשיב (להלן: "האב") ובמסגרתו הוריתי גם על העברת המפגשים בינו לבין בנם של הצדדים במסגרת מרכז הקשר תחת פיקוח וכן הוריתי על הפניית האב להערכת מסוכנות כלפי הקטין על ידי מומחית בתחום זה מתוך רשימות המומחים של יחידות הסיוע אליהן מחויב בית משפט זה (כאמור בתקנה 25(א) לתקנות בית משפט לענייני משפחה (סדרי דין) התשפ"א 2020) (להלן: "תקנות המשפחה").

ב. אציין כי במקור, במסגרת תסקיר סעד שהוגש לתיק בית המשפט לא הייתה התייחסות לסיכון חייו של הילד על ידי האב אלא יותר חששות לשלומם הרגשי והיעדר מרחב בטוח להתפתחות תקינה בקשר עם האב. המלצות אלה כשלעצמן עוררו דאגה רבה והצריכו שקילת העברת המפגשים לפיקוח, אלא שחשש בית המשפט היה אף לחמור מכך - פגיעה בחיי הילד חלילה הכל כפי שהובהר ונומק בפסק הדין וזאת לאור אירוע אלים שארע שעה שהאב הגיע במפתיע סמוך לבית האם, ניקב גלגלי מכוניתה, לאחר מכן הגיע לעסק שבבעלותה, איים והתעמת עם עובדיה והכל עת גילה האב אודות עיקול על חשבון הבנק שלו. יש לציין כי אירוע זה מתרחש, כאשר קדמו לכך אינדיקציות לכך שבנם הקטין של הצדדים נעקב כל העת על ידי אביו בזמני השהות עמו, קיימת התנהגות חוזרת ונשנית של רצון האב לקשר עם האם כאשר היא מסרבת לכך וכי האב מסרב לשתף פעולה עם גורמי טיפול. לכך הצטרפו הקלטות שהקליטה האם את האב בזמני ויכוחים או סכסוך ביניהם, שבהם נשמע האב זועם בקול אדיר ומפחיד (כל מאזין) ללא יכולת שליטה וויסות.

ג. זה המקום לציין, כי בית המשפט אינו מוסמך להפנות לוועדת מסוכנות בקהילה, שכן לפי הוראה מס' 3.39 לתע"ס מדובר בסמכות המוקנית לעו"ס בקהילה, עו"ס לסדרי דין, עו"ס במרכז אלימות במשפחה וקציני מבחן מחוזיים ואף זאת רק לאחר שמוצו כל האפשרויות ליתן מענה במסגרות הקיימות. לפיכך, לא קיימת אפשרות שלפיה

עמוד 1

בית המשפט לענייני משפחה יפנה להערכת מסוכנות בקהילה בפני ועדת הערכת מסוכנות ועל כך יש להצר. כפועל יוצא, במקרים מתאימים יידרש בית המשפט למנות מומחה להערכת מסוכנות מטעמו. כזה הוא המקרה הנוכחי.

לאחר מינוי המומחית להערכת מסוכנות האב כאמור, התברר כי היא אינה עוסקת עוד בתחום הגשת חוות דעת לבית המשפט בעניין מסוכנות הורית.

ד. ביום 21/12/2021 ולאחר קבלת שמות מומחים נוספים מיחידת הסיוע מיניתי מומחית נוספת להערכת הסיכון והאב פנה אליה והיא מסרה כי אינה פנויה לקבל המינוי. הודעתה הרשמית על אי יכולתה לטפל במקרה הוגשה היום לתיק בית המשפט.

ה. האב אף פנה מיוזמתו למומחיות נוספות שצוינו בהודעת יח"ס וגם הן מסרו כי לא תוכלנה לקבל לטיפולן את האב.

ו. אגב דברים אלה אציין, כי המומחיות שהומלץ עליהם מטעם יחידת הסיוע להערכת מסוכנות האב היו פסיכולוגיות קליניות ולא דובר על פסיכיאטרים או קרימינולוגים קליניים ואני בספק עד כמה הן מתאימות יותר לבצע הערכת מסוכנות כנדרש מהן.

ז. יוצא איפוא, כי למרות החלטתי מיום 10/11/2021 יותר מחודש וחצי לא נמצא מומחה מבין רשימת המומחים של יחידות הסיוע היכול להתמנות על ידי בית המשפט וליתן חוות דעת לעניין המסוכנות ההורית הנשקפת מהאב לקטין אם בכלל.

ח. משך זמן זה, שהינו בלתי סביר, נובע בהכרח מהכפפות של בתי המשפט לענייני משפחה בעניין מינוי מומחים, לרשימת המומחים שאושרו על ידי יחידות הסיוע (בעיקר בתחומים הנוגעים לטיפול משפחתי ופסיכותרפי, מסוגלות הורית, קשר הורה-ילד, הערכות בתחום הפסיכולוגיה) ומכך שהאפשרות למנות מומחים אחרים שאינם ברשימה מוגבלת ביותר.

הקושי הנובע מהמתווה הנורמטיבי:

ט. תקנות המשפחה המתייחסות למינוי מומחים נתפסו על ידי הפסיקה כדין קוגנטי שלא ניתן לסטות ממנו. גם שימוש בסעיף 8(א) לחוק בית המשפט לענייני משפחה התשנ"ה - 1995 לא מתאפשר כיוון שמדובר בתקנות שהותקנו מכוח אותו חוק.

י. בפסיקה שקדמה לכניסתן של תקנות המשפחה לתוקף, הורה בית המשפט העליון לבתי המשפט לענייני משפחה למלא בקפידה אחר הוראותיהן הקוגנטיות של תקנה 258(א) לתקנות סדר הדין האזרחי התשע"ד 1984 (להלן: "התקנות הישנות") ולצו בית המשפט לענייני משפחה (הקמת יחידות הסיוע דרכי פעולתן וסדרי עבודתן) התשנ"ו -

1996 (להלן "צו ההקמה").

יא. חשוב לציין כי בסעיף 4 לצו ההקמה נרשם שמנהל בתי המשפט והממונה הארצי על יחידות הסיוע יעמידו לרשות בית המשפט לענייני משפחה ולרשות הציבור רשימות של מומחים בתחומי העבודה הסוציאלית והפסיכולוגיה הקלינית והחינוכית שהינם בעלי כישורים וניסיון בטיפול במשפחה או בילדים, יעוץ נישואין או בנושא הקרוב להם, פסיכיאטריה כללית, פסיכיאטריה של ילדים ומתבגרים או רפואת ילדים של התפתחות הילד שמתקיימות בהם הדרישות המפורטות בתקנות וכן "**מומחים אחרים לפי הצורך**", לשם מתן חוות דעת בענייני משפחה (להלן "**רשימת המומחים**"). בפועל, יש פער אדיר בין מה שנרשם בצו ההקמה לבין רשימת המומחים בפועל.

יב. הפרקטיקה של מינוי מומחים גם שלא מרשימת המומחים התקיימה בבתי המשפט לענייני משפחה במקרים שבהם לא נמצא מומחה מתאים לטפל בעניין מסוים או שלא הייתה זמינות של מומחים מרשימת המומחים. סיטואציה זו של היעדר זמינות מומחה מתוך רשימת המומחים או היעדר מומחים בתחום הרלבנטי הנדרש לפי החלטה שיפוטית, אינה נפוצה או שכיחה אך היא קיימת.

יג. ואמנם לפני כעשור לא בוטלו החלטות שיפוטיות או מינויים של בתי המשפט לענייני משפחה ובית המשפט העליון הסתפק בהנחייה של בתי המשפט לענייני משפחה למנות מומחים מתוך המומחים שבתקנות (ראו בע"מ 7867/10 **פלונית נ' פלוני** [פורסם בנבו] (29/12/2010) - שם מונה פרופ' טיאנו שהוא מומחה בעל שם אך לא ברשימת המומחים).

יד. יחד עם זאת מספר שנים לאחר מכן וככל הנראה בשל מופעים נוספים של מינוי מומחים שלא מרשימת המומחים ניתנו החלטות מחמירות עוד יותר של בית המשפט העליון. כך למשל בבע"מ 278/19 **פלוני נ' ב"כ היועמ"ש** (27/1/2019) [פורסם בנבו] קבע בית המשפט העליון כי על בית המשפט לענייני משפחה להקפיד שבעתיים כי המומחים מטעמו ייבחרו מתוך רשימת המומחים, כמצוות תקנה 258 לתקנות הישנות ואף הורה לנשיאי בתי משפט השלום וסגני הנשיא לענייני משפחה להדגיש נקודה זו בפני כלל שופטי המשפחה תוך הדגשת הקוגנטיות של הוראות התקנות והצורך להקפיד למלא אחריהן.

טו. זאת ועוד, באחד המקרים שבית משפט לענייני משפחה מינה מומחה שאינו מרשימת המומחים, בוטל פסק דינו על ידי ערכאת הערעור תוך שאותה ערכאה מורה על מינוי מומחה אחר מתוך רשימת המומחים (ראו רמ"ש (מחוזי באר שבע) 10566-08-16 **פלונית נ' היועץ המשפטי לממשלה משרד הרווחה והשירותים החברתיים** (30/10/2016) [פורסם בנבו]).

טז. לפני כשנה נכנסו לתוקפן תקנות המשפחה אשר החליפו את התקנות הישנות, ובכלל זה הוסדרה סוגיית מינוי המומחים בענייני משפחה, כאשר נקבע בסעיף 25(א), 25(ב) לתקנות כך:

"(א) בית המשפט רשאי, אך שלא בהסכמת בעלי הדין, למנות מומחה מטעמו,

שיגיש לו חוות דעת בכתב בכל עניין הנוגע לענייני המשפחה; המומחה יבחר מתוך רשימת המומחים, כמשמעותה בסעיף 4 לצו ההקמה; בבחירת המומחה ייועץ בית המשפט עם בעלי הדין; לא הגיעו בעלי הדין לידי הסכמה בדבר מינוי מומחה מסוים, יבחר בית המשפט את המומחה; מיד עם קבלת המינוי, יצהיר המומחה על זיקות אישיות העשויות להיות לו בנוגע להליך, לבעלי הדין או לבית המשפט; ההצהרה תהיה ערוכה לפי טופס 6 שבתוספת הראשונה ותומצא לבית המשפט ולבעלי הדין.
(ב) על אף האמור בתקנת משנה (א) בית המשפט רשאי למנות מומחה שלא מתוך רשימת המומחים, אם ראה כי המקצוע הנדרש של המומחה לא קיים ברשימת המומחים."

(ההגשות אינן במקור-א"ז).

יז. נראה כי ההוראות "החדשות-ישנות" באשר למינוי מומחה כפי שנקבעו בתקנות המשפחה אינן שונות באופן משמעותי מההסדר שנקבע בתקנות הישנות. עם זאת בסעיף 25(ב) יש משום "חידוש" שכן הוא מהווה פתח למינוי מומחה שאינו מופיע ברשימה, זאת במידה **והמקצוע נדרש** של מומחה לא קיים ברשימה (אציין כי לפי הפסיקה יש לפרש את הפסיקה הקודמת בראי התקנות, בשים לב לריכוך מסוים בדרישת הקוגנטיות).

יח. מהו אם כן אותו "מקצוע נדרש"? בניסיון להתחקות אחר כוונת המחוקק אביא להלן את ההגדרה המילונית של המונח "מקצוע" לאמור: "מקצוע או פְּרֻפְסִיָּה הוא תחום פעילות שאדם מתמחה בו ועוסק בו לפרנסתו. קיימת גישה מצמצמת מבדילה בין מקצוע/פרופסיה לבין עיסוק, כאשר מקצוע דורש הכשרה מקצועית נרחבת, ועיסוק הוא פעילות של אדם לפרנסתו, גם כזו שאינה דורשת הכשרה מקצועית."

יט. מעיין ברשימת המומחים ובהוראות צו ההקמה ניכר כי ברשימות המומחים אין פירוט מספק למגוון המקצועות ותתי המקצועות או תתי מומחיות הנדרשים לבית המשפט במינוי מומחה מקצועי, כמו גם בתחום הערכת המסוכנות הרלוונטי לענייננו.

כ. יש לציין כי בפתח שנת 2022, הרי שגם בחלוף 25 שנים מאז צו ההקמה של יחידות הסיוע, רשימת המומחים ברשימות המומחים של יחידות הסיוע הינה רשימה דלה ביותר באופן יחסי לעומת הצרכים (ההולכים וגוברים) של בתי המשפט לענייני משפחה.

כא. מדובר ברשימה שאינה מספקת ויש קושי רב במקרים לא מעטים להפנות צדדים ובעלי דין אך ורק למומחים מתוך אותה רשימה. כך למשל עד לפני שנתיים-שלוש כמעט ולא היו ברשימה מומחים ייעודיים לטיפול בהתנגדות ילדים לקשר (ראו והשוו לפסק דינו של השופט פפרני בתלה"מ (חד') 58976-12-16 **פלונית נ' אלמוני** (נבו) (21/2/2019) שם נערכה הבחנה בין מומחה (שברשימת המומחים) לבין מומחה מטפל (שאינו ברשימת המומחים) וכן צוין כי אין ברשימה די מומחים לטיפול בניכור הורי). ומה לגבי פסיכולוגים התפתחותיים? לכאורה גם אותם מנוע בית המשפט למנות הואיל ואין פסיכולוג התפתחותי

אחד ברשימת המומחים. זאת ועוד, טלו מקרה שיש צורך בהערכת מסוכנות מינית או מסוכנות הורית או חשש ל-filicide או מקום שיש צורך בהערכה גריאטרית של בגירים (תיקי אפוטרופסות). בכל המקרים הללו לא נמצא מומחים ייעודיים המתמחים בעניינים אלה במסגרת רשימת המומחים וגם אם ישנם מומחים שכאלה, מספרם מצומצם, נגישותם לבעלי דין מהדרום והצפון מוגבלת וזמינותם נמוכה בשל העומס המוטל עליה

כב. המורכבות הופכת גדולה עוד יותר כאשר נדרש להפנות למומחים מאזורי הפריפריה (צפון/דרום) שם מיעוט המומחים מורגש באופן משמעותי (למשל במחוז צפון 25 מומחים ברשימה המוכנים להעניק חוות דעת לבתי המשפט, מהם כתריסר בעלי מכוניות/משרדים באזור הצפון ומתוכם פחות מעשרה הם פסיכולוגים. אולי אחת או שניים מהם הם מומחים בהערכת סיכון. ועוד לא דיברנו על היעדר כמעט מוחלט של מומחים דוברי ערבית/רוסית/אמהרית.

כג. הפער האדיר בין מרכז לפריפריה בתחום היצע המומחים הולך וגובר כשמשווים תחומי התמחויות של מומחים ברשימה ובוחנים היצע של מומחים ליתן הערכת מסוכנות כפי שנדרש במקרה שלפניי. כך למשל ברשימת המומחים רשומים 23 מומחים בתחום הפסיכיאטריה (ארצי) אך מתוכם 3 בלבד מאזור הצפון.

בתחום העבודה הסוציאלית ישנם 37 מומחים מתוכם 13 באזור הצפון (כאשר נמצא כי שניים מתוכם באזור המרכז והדרום נותנים חוות דעת להערכת מסוכנות). אשוב ואציין כי מומחה בתחום הקרימינולוגיה לא נמצא כלל ברשימה.

באשר לתחום הפסיכולוגיה ישנן 50 תוצאות (מתוך 49 נותנים חוות דעת), כאשר באזור הצפון ישנם 10 פסיכולוגים ולא מצוין בהערות כי ניתנת חוות דעת להערכת מסוכנות. כך גם מצאתי כי מתוך הרשימה רק חמישה פסיכולוגים מאזור הדרום, ירושלים והמרכז נותנים חוות דעת להערכת מסוכנות.

כד. הערכת מסוכנות היא הליך שאמור להיערך בידי פסיכיאטר או קרימינולוג קליני או בידי צוות רב תחומי הכולל עו"ס, פסיכולוג, פסיכיאטר וקרימינולוג (ראו למשל הרכב ועדת הערכת פוטנציאל מסוכנות בתע"ס 3.39 (13/4/2008)). יש הטוענים כי יש לשלב בין הערכת מסוכנות קלינית לבין הערכת מסוכנות אקטוארית (כלומר כזו המשתמשת בשאלונים אקטואריים וראו פ. רושקה, א. באואר, ר. חואלד "הערכת מסוכנות לזולת" **פסיכיאטריה משפטית בישראל** 89-110). מכל מקום מדובר בתחום בתחילת דרכו המחקרית בארץ מבחינה יישומית.

כה. בהיבט זה ברי כי רשימה המומחים אינה יכולה לספק את המענה הנדרש והנרחב למינוי מומחה מקצועי בתחום זה.

כו. אמנם לאחרונה תוקן חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון 18 - הוראת שעה התשפ"ב - 2021 ס"ח 2939, 15/12/2021) ובסעיף 2 לחוק הוספה פונקציה של עובד סוציאלי מגייס ומעריך אשר אמור להעריך מידת התאמת אדם שניתן נגדו צו הגנה לטיפול במסגרת מתאימה מטעם המדינה אך הוראה זו תיכנס לתוקפה רק בעוד 6 חודשים וגם אז לא מדובר בהערכת סיכון מקצועית של גורמים המומחים בהערכת פוטנציאל מסוכנות כאמור במחקר

ובספרות הרלבנטית.

כז. זאת ועוד, גם כאשר נמצאים מומחים מתאימים, כפי שהיה לכאורה במקרה זה, נתקל בית המשפט לא אחת בהיעדר זמינות מספקת להגשת חוות דעת תוך זמן סביר ומידי כנדרש והדבר לא מאפשר קידום ההערכה הנדרשת ו/או את יישום הטיפול השיפוטי הנדרש בקשר בין הורים וילדים.

כח. במקרה של צורך למנות שמאי או רואה חשבון בהליכים רכושיים, מהלך מינוי המומחה שלא מרשימת המומחים הוא ברור על פניו (ראו רמ"ש (מחוזי חיפה) 11547-05-21 **פלוני נ' אלמונית** (18/5/2021) [פורסם בנבו] - שם מונה רואה חשבון כיוון שאין ברשימת המומחים רואי חשבון כלל). ברם חשוב להבין שגם בתחום ההערכה הפסיכיאטרית/סוציאלית או פסיכולוגית עלולים להיות מקרים בהם אין רשימת המומחים מספקת מענה מתאים לצרכים השיפוטניים.

כט. על כן ובמבט על "המכשולים" שתוארו, לידי הפרשנות הראויה של "מקצוע נדרש שאינו קיים" ברשימת המומחים" כמשמעות דיבור זה בתקנה 25(ב) סיפה לתקנות המשפחה והפרשנות "מומחים אחרים" שבצו ההקמה צריכה להיות כזו שכל אימת שבית המשפט לענייני משפחה נדרש לתת מומחיות פרטנית או ייחודית ואין מומחה בעל תת מומחיות נדרשת למינוי הנדרש על ידי בית המשפט, הרי שהאחרון יוכל להפנות למומחה בעל תת התמחות מתאימה אף אם אינו ברשימת המומחים. אחרת נראה, כי לא תושג מטרת המחוקק ליתן עזר למשפחות וילדים ולספק מוגנות מתאימה במקרים הרלבנטיים (ראו המקרה שלפני בו ממתין בית המשפט מעל 45 יום לאיתור מומחה בעל תת התמחות מתאימה וזמינות מתוך הרשימה).

ל. אמנם יש לנהוג בחלופה זו לאחר בדיקה ממצה של מומחים זמינים מאזור מגורי הצדדים ואף ממקומות מרוחקים יותר. נקיטה בפרשנות זו צריכה להיות החריג ולא הכלל. על יחידות הסיוע הפונות אל המומחים וממליצות לבתי המשפט על פרטיהם לבצע אף הן בדיקה מקדימה מתאימה מול המומחים לעניין זמינות המומחים ומידת התמחותם בעניין הפרטני שבית המשפט מבקש את חוות הדעת המקצועית. לשם כך גם טוב יעשה בית המשפט באם יבאר ברחל בתן הקטנה את טיב הבדיקה וחוות הדעת הנדרשת, הכלים לביצוע הבדיקות וטיב המומחיות הנדרשת ככל שמדובר במקרה חריג או יוצא דופן או מיוחד בנסיבותיו ודרישותיו.

סיכום של דבר

לא. אי לכך וכאשר במקרה הנוכחי נדרשת מומחיות מיוחדת להערכת פוטנציאל סיכון במשפחה (בעל רקע בקרימינולוגיה קלינית) וכאשר מומחים שמונו על ידי בית המשפט לצורך הערכת המסוכנות (שספק אם כלל התאימו למינוי) לא היו זמינים לביצוע ההערכה הנדרשת, ומשלא נמצא מומחה מתאים מרשימת המומחים של יחידות הסיוע בעל כשירות וזמינות רלבנטיים אני עושה שימוש בסמכותי לפי תקנה 25(ב) לתקנות בית משפט לענייני משפחה (סדרי דין) התשפ"א - 2020 וממנה בזה מומחה שאינו ברשימת המומחים.

לב. אני ממנה בזה את הקרימינולוג הקליני *** כמומחה מטעם בית המשפט להערכת הסיכון הנשקף מהאב לקטין ככל שנשקף.

לג. המשיב יישא בשכר טרחת המומחה והוא מחויב לשתף פעולה עמו באופן מלא. ככל שיש צורך בשיתוף פעולה או התייצבות של האם ו/או הקטין, האם מחויבת אף היא בשיתוף פעולה.

לד. מבוקש מהמומחה להגיש חוות דעתו תוך 45 יום מהיום. חוות הדעת תכלול רשימת אסמכתאות עליהן הסתמך המומחה בחוות דעתו, כאשר אסמכתאות שלא ניתן לעיין בהם באמצעים סבירים, יצורפו לחוות הדעת (כמצוות תקנה 91(ב) לתקסד"א התשע"ט - 2018 בשילוב תקנה 1 לתקנות בית משפט לענייני משפחה (סדרי דין) התשפ"א - 2020).

לה. המזכירות תמציא למומחה כל דיווחי עו"ס לסדרי דין, תסקירים, דיווחי אפוט' לדין (בכל התיקים הקשורים) ופסק הדין בתיק שבכותרת.

לו. המזכירות תמציא ההחלטה גם ליחידת הסיוע המתבקשת לעשות כל מאמץ להגדיל מאגר המומחים ברשימת המומחים.

ניתן לפרסום ללא פרטים מזהים.

ניתנה היום, כ"ג בטבת תשפ"ב, 27 דצמבר 2021, בהעדר הצדדים.